

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Péterfia-utca 833.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél: 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL. hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	---	--

Tartalom. Gönczy Pál jubileuma. — s — s. — Tárca. Az indítékok determinismusa. — a — a. — Közügyeink. A debreczeni ev. ref. egyháztanács és az unitárius irányzat. — Nehány szó a „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság” megalakulása után. — s — e. — A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése. — Levél a szerkesztőhöz. Ács Lajos. — Irodalom. — Különnfélék. — Hirdetés.

Gönczy Pál jubileuma.

A magyar tanítók mintegy huszonötezer főt számláló serege, f. hó 6-án, fényes ünnepélyt rendezett Budapesten, vezérlő tábornoka, Gyönczy Pál államtitkár közszolgálatban eltöltött, 50 éves működésének évfordulóján. Emelte ez ünnepély fényét a tanügybarátok, közművelődési egyesületek, iskolák, hatóságok imponans részvétele, s nemzeti ünneppé avatta a tisztelgők és szerencsekívánók díszes csoportja, melyből Magyarország miniszterelnöke s a vallás- és közoktatási miniszter sem hiányoztak.

Nálunk manapság a gombamódra szaporodó jubileumok nagymértékben diszcreditálva vannak. Legtöbb esetben kicsinyes egyéni hiúság kielégítését s beteg társadalmi életünk egyik szembetűnő körjelenségét látjuk bennök. Mert bár emberben nem keresünk, bármily magas polczon álljon is, tökéletességet s nem állítunk magunknak bálványt, kihez lábsókra messzeföldről elzarándokoljunk: az ünnepeltetésre mégis megkívánjuk a kimagasló, igaz érdemet, melyet becsületes, odaadó munka, tehetséggel párosult nemes kitartás, erőt és jellemet próbára tett küzdelem szerzett meg. És mivel Gönczy Pálnál valóban megtaláljuk az ilyen érdemet, kész szívvel osztozunk jubileuma örömében s lapunk jelen számának homlokára írva ünnepelt nevét, őszinte örömmel sorakozunk tisztelői közé, részt veszünk a neki bemutatott tisztességtételben mint igaz magyarok, mint reformátusok s közelebből mint a debreczeni főiskola kötelékébe tartozók.

Milyen volt Magyarország népoktatási állapota 50 évvel ezelőtt s milyen ma! Egyetlen téren sem mutathat fel közéletünk ily nagy változást, ekkora előhaladást. És Gönczy Pál, kezdve a köböküti elemi iskola igénytelen tantermében, folyvást tanítva és tanulva, végig szolgálta ezt a félszázadot laukadatlan buzgósággal, teljes odaadással, lángoló ügyszeretettel és lelkesedéssel. Midőn ötven évvel ezelőtt a szerény tanítói pályát választotta, melyről közönségesen tudva van, hogy csak az lép rá, „quem Dii odere“, bizonyára gondolkozott hazánk népoktatási állapotának javításán; de azt még álmaiban sem láthatta, mi ma már valóság, hogy t. i. szakszerűen képzett, hivatásuknak magaslatán álló, munkás tanítókból egész tábor sorakozzék körülszerte s ő legyen e lelkes tábor vezére. Elemi, felső nép. polgári, iparos, kereskedelmi iskolák s kellő számban tanítóképezdék, mind megannyi szent nemzeti oltárok, melyeken a közművelődés és hazafiság ki nem alvó Vesta-tüze ég, álljanak elő, látszólag mintegy varázs-szóra; de bölcs belátás, részletekig lehető gondos figyelem, fáradságot nem ismerő mindennapi szorgos munka után. Lehet s nekünk is van némi kifogásunk a tanügyi fejlődés egyik-másik iránya és ágazata ellen; egészben véve azonban életképesnek tartjuk az alkotást, melynek tervezése s létrehozásában Gönczy Pálé az oroslánrészt. S mit szóljunk a sikerről, melyet eddigelé eredményeztek, a honfui édes reményről, melyet jövőben valósítani fognak, ez intézetek a magyarság s általában a magyar állam érdekében. Elég annyi, hogy Gönczy Pál, kinek népoktatásunk szervezése s szellemi vezérlésében legtöbb része van, ma államtitkár s e magas méltóságot éppen e téren szerzett kiváló érdemeinek elismerésül nyerte meg.

A magyar tanítótság méltó büszkeséggel tekinthet magas állami méltóságra emelt vezérére s kettőzött erővel, lelkesülve folytathatja tovább a 21 évvel ezelőtt Gönczy

Pál zászlója alatt megkezdett szellemi harczt, az ő jeles tankönyvei és tanszereivel, mint kipróbált fegyverekkel, a közművelődés és magyar államiság érdekében.

Az ünnepelt férfiú ev. ref. egyházunknak is egyik kiváló buzgóságú, áldozatkész tagja s kitünősége. Nagymérvű és sok oldalú terhes elfoglaltatása mellett is örömmest áldoz idejéből egyházunk és iskoláink ügyének s fényes tehetségével önzetlenül szolgálja és munkálja egyházunk javát, mint iskolaszéki elnök, igazgató tanácsos, egyházkerületi tanácsbíró és a budapesti theol. akadémia pénztárnoka. Azt az édes köteléket, mely szorosabban fűzte egyházához a múltban, nem oldotta meg, nem tette lazává szívében az állami hivatal és magas méltóság. A reformált egyház ezen kitünősége ismeri és híven teljesíti a nobile officiumot egyháza iránt s nagybecsű szolgálataival hálásan viszonzozza az egykori gyámolítást, mely emelkedésének szárnyakat adott. Egy ily hitbéli rokon jól megérdemelt kitüntetés és ünnepeltetésében méltó részt vehet minden egyházát igazán szerető református ember s ezért nekünk a Gönczy Pál jubileumán kettős mértékben örömmünk van.

És te alma mater, ősrégi debreczeni főiskola, melynek falai közül oly sok jeles férfiú lépett a magyar állam és ref. anyaszentegyház szolgálatába s tette nevét fényessé és emlékezetessé, nem örvendezel-e szellemi gyermeked kitüntetésén, magasra lett elhívásán, felemelkedésén? Örvendezel bizonyára s a te örömöd a legtisztább, a legmélyebb, az édes anyának igaz öröme. Ime egy kiváló állású, nagyra és sokra hívatott, érdemes fiaddal ismét több ama nagy alakok száma, kiknek még gyenge kezébe a tudomány fátylóját te adtad; hitet, lelkesedést, hazafiságot plántáltál keblökbe, jó erkölcsben neveltél, munkára szoktattál s a character indelebilis-t szívökbe oltottad. Gönczy Pált is önérzetes büszkeséggel mutathatod fel jelen és jövő nemzedéked előtt, mint követésre méltó példányképet, kit munka, kitartás, lelkesedés, egyéni jellem, hazafiság, egyháza iránti szeretet magas állásra emeltek s a közbecsülés és országos tisztelet ünnepeltjévé tettek.

Mivel pedig az élő alakról vett kép mindig hívebb s ennél fogva vonzóbb, mint az emlékezet után rajzolt, őszinte szívből úgy hazánk, mint egyházunk érdekében kívánjuk, hogy Gönczy Pál éljen az emberi élet legszélső határáig. Legyen az ő közszolgálati igája, életereje s munkakedve épségben maradása mellett, mindvégig könnyű s eddig elért nagy sikereihez hasonlókat számlálva, gyönyörűség.

— s — s.

T á r c z a.

Az indítékok determinismusa.

(Folytatás.)

14. Mondják, hogy a kék-bevételt nem lehet matematikailag fölbecsülni. Igaz; nem lehet méterrel s grammal mérni, de kell lenni valami fix, összehasonlító skálának, ha azt hisszük, hogy az összeütköző kéjeknek magokban véve fokozatos erőt tulajdoníthatunk az akarattal szemben.

Mondják, hogy ez a skála ideál. No hát akkor várjunk, míg az ideálhoz közelebb jutánk s addig ne proklamáljuk az indítékok determinismusát.

Hogy ösmerni hát meg s hogy lehet alkalmazni az indíték-becsles közönséges fokozatát? Tapasztalás, megfontolás, érzés által — mondják — mindenki megnyeri a becslés saját modorát. S az autonom akarat által, — teszszük mi még utána, — mely szabályozza a megfontolást és az érzetet.

De ha volna is ilyen skálánk, hozzá még azokat az általános törvényeket is föl kellene állítanunk, melyek használatát módosítják. Mert pl. egy erős, hatalmas kék hosszas élvezete után nem tovább folytatása, hanem egy csekélyebb kék, talán épen egy kis ingerlés a szerencsétlenség által kívánatosabb. Általánosan szólva az élvek összefüggésében mindenik elveszti a maga skála-értékét s successiv-relativ coefficientst nyer, mely új értéket szül. Kiszámította már ezt valaki? Mindezek az eventual törvényszerűségek alig vannak gondolóra véve, annál kevésbé kinyomozva.

15. Ennek a módosító képletekkel ellátott alapskálának azonban különös figyelembe kellene vennie az élv azon minimumait, melyek az elméletileg megmutatandó nullponthoz, a közönhöz közelítenek. Most épen ez a tévedés adja a legtöbb alkalmat a döntési kérdésekre. Általán az élet, az egészség, a kellemes élv, becsület, izgató gyönyör vagy a jócselekedet kéje, meg az efféle dolgok — természetesen in concreto, csak a tudományos értékkel nem bíró, jelleméhez képest — még tőrhetőleg bevihetők volnának egy skálába; de mi hasznok volna ezeknek a merev osztályoknak és fokozatoknak a kevésbé fontos napi kérdésekben való szakadatlan döntéssel, az óra és pillanat kérdéseivel szemben? Hol csaknem egyenértékűek között kell választanunk, hol a legtovább haboznak az emberek s egymástól a legmesszebb térnek el: ott kellene beszéltenie a determinismusnak a maga skáláját. De nagyon bágyadt ám! Hogyan volna képes megadni a hasonló, minimál czélok összemérhető erőértékét, ha még a nemes és köznapi kék, az egynemű magasabb s alacsonyabb élv, a kék és kellemetlenérzet között sem tud hasonlatot vonni. E között a rendtelenség között még a „jellem“ is garázdálkodik s eszeveszett zavarba kúszál össze mindent.

16. Im ilyen az a tan, mely tagadni merészkedik, hogy az akarat szabadon választ, saját, ha szinte ösmeretlen törvények szerint is, s mely hozzá meg azzal kevélykedik, hogy megjelölő annak determináló factorait.

A milyen a legerősebb indítékokról szóló tan, olyanok bizonyítékai is. Ez van hangsúlyozva benne: oki törvény, az okkapcsolat szükségképi volta! A természetben általán uralkodó oki törvények psychikus téren való alkalmazása nagyon tetszenék, — de hol van hát, miben áll? Hogy a hatásoknak

okaik vannak, azt hiszik azok is, kik az akarat közremunkáló okiságának megkegyelmeznek, vagy megengedik, hogy az akaratdöntések okai előttök ösmeretlenek. Ily általános törvények nem bizonyítékok az indítékok determinismusa mellett. A causal-törvény csak akkor volna bizonyíték egy tetszésszerű determinismus mellett, ha így hangzanék: „Ha a jelenség okait, törvényeit nem tudjuk: minden bizonynyal azokat a tényezőket kell okok gyanánt elfogadnunk, melyeket valami gyors képzelem talál ki.“ De míg még az okkapcsolat nem ez a tétel, remélhetni, hogy az akarat működéséről alaposabb ösmeretet nyerünk.

17. Megkísérték továbbá az indíték-determinismus föllátására vezető tényeket mellette szóló bizonyítékok gyanánt emelni érvényre. A minő: egyforma kapcsolat bizonyos jelenségek s a rájuk következő cselekmények között; pl. lehetséges pénzszerzés s a reá irányult törekvés között. Ugy látszik, ez följogosít az előbbi indítéknak tekintenünk. Utalnak továbbá — mint Hume e czélra emelé ki — az emberi cselekvések nagy szabályszerűségére, mely el volt ösmerve minden népnél, minden időben. Megengedjük, hogy a post hoc-ból következtetést vonhatunk a propter hoc-ra; nem akarjuk hangsúlyozni, hogy lehet ám az akarnak egy magában vett törvénye is, mely saját elveiből dönt szabályszerűen, mely mindig egyenlő, meghatározott tárgyra czéloz, miből aztán a tárgy-kényszer látszata származik, nem, — hanem elfogadjuk, hogy az indíték, a tárgy inhärens értéke határozza az akaratot a czél-tűzésre. De világos, hogy a szabályszerűség végetlen, sokszor áttöretik. Ezt az ellenindítékok rejtélyes hatásával szokták magyarázni. Ha az indítékokat hatásostul együtt mind ösmernők: akkor — a mi most lehetetlen — jósolni is tudnánk. Am ez az egész gondolkozásmód nagyon módszertelen. Az indítékok determinismusát nem valamely evidens, vagy másként bizonyos tételből vezették le, hanem csak sok egyes esetből következtették; ha már találunk sok ellentétes esetet: nem vagyunk följogosítva, hogy itt egyenesen az első törvény leplezett működését vegyük föl, hanem függőben kell hagynunk, nem egy más, heterogen törvény érvényesül-e. Függőben kell hagynunk, hogy az akarat — még ha gyakran determinálnák is indítékai — képes nem-determinálva saját törvényeinek engedni oly módon, hogy a különben legerősebb indíték is erőtlenül pattog róla vissza. Az indeterminismus az indíték-tantól várt elhatározások alóli kivételeknek tömördek számát veheti harezba maga mellett, valamint azt a tényt is, hogy a mi emberösmeretünk nagyon tökéletlen. Bámulnunk is kell, hogy épen ez szolgál a determinismus átlátszó voltának erős támaszául. A legélesebbelmű emberismeret és a tömeg bölcsesége csak a legdurvább esetekre elégséges. Minden, hasonértékű dolgok közötti tényleges választás kiütését nem csak az idegen megfigyelő, de maga a választásra kénytetett sem tudja előre megmondani. Emberösmerőknek jobbára azok az emberek tartják magokat, kiknek mint bírónak, orvosoknak stb. sok alávalóságot volt alkalmuk látni az életben s aztán mindenkinél készen vannak a legrosszszabra. Az ilyeneket egészen egyoldalú tévedés vesztegette meg. Az emberösmeret voltaképen az a művészet, mely az arczkifejezésből, szavakból, tényekből — bár ha czélzatos félrevezetés rejlik is bennök — a valódi tendenciákra következtet. A cselekvéseket úgy a gyakorlat embere, mint a lélektani elmélet oly ritkán tudja előre megmondani, hogy hihetetlennek tetszik, miként ebből általános érvényű determinismus akarnak levonni. Sőt ellenkezőleg azt látjuk, hogy egy embertár-

sunknak kevés jelentékeny cselekményét értünk meg, a melyen ne csodálkoztunk volna; így hallani öngyilkossági esetéknél; hogy ily tényt bárkitől előbb vártak volna az emberek, mint épen ettől az öngyilkostól. Honnan vesznek hát bátorságot e tudatlanság ellenére is állítani, hogy az indítékok befolyásától való minden eltérés ismét az indítékokra viendő vissza s nem spontán akarattényre. Az előre megmondásnak elméletileg formulázott lehetősége nem egyéb, mint azon elhamarkodott fölvétel következménye, hogy az akarat-döntés tényezőit csak az indítékokban láthatjuk.

Az emberi cselekmények azon szabályszerűsége, melyet nevelés vagy máskülönben való ráhatás által remélnék elérni s illetve ennek számba vétele nem igen érinti az indeterminismus állításait. Hiszen a szerzett megszokást, reflexeket s ösztön-szerű hajlamokat nem tagadja ez. A hol tehát — mint annyi bűncskövetésnél, félelemnél — ezek játszanak közre: ott a cselekvésnek szabályszerűségét látjuk föllépni. Nem tagadja továbbá, hogy az eventuál szabadakarat — ha szinte ösmeretlen törvények szerint — mégis szabályszerűen határozza el magát. Csak azt tartja, hogy az arányosság nem elég annak a következtetésére, miként a tárgyak, melyekhez odafordul, magok voltak azok, melyek magokhoz kénytetették; mivel a leghatalmasabbakat is rendkívül sok esetben megvetőleg ignorálja.

— a — a.

(Vége köv.)

Közügyeink.

A debreczeni ev. ref. egyháztanács és az unitárius irányzat.

Egyik helyi lap hasábjairól vesszük át a következő egész cikket.

A debreczeni ref. egyháztanács május 5-én d. e. 10 órakor rendkívüli közgyűlést tartott a főiskola kistanácstermében. A közgyűlésnek csak egyetlen, de igen érdekes tárgya volt, nevezetesen az, hogy a depr. ref. egyház miként adjon kifejezést azon ragaszkodásának, melylyel Révész Bálint püspök és Vályi János főgondnok irányában viseltetik.

A közgyűlés igen szépen volt látogatva. Jelen voltak: Szücs István főgondnok és Némethy Lajos lelkész elnöklete alatt a presbyterium csaknem összes tagjai.

Szücs István főgondnok megnyitván a közgyűlést, beszámolt a 7-es bizottság eljárásáról, mely a mult vasárnap küldött ki azon ügyben való véleményezés végett, hogy miként adjon kifejezést az egyház a püspök és főgondnok urakhoz való ragaszkodásának azon alkalomból, hogy ők a protestáns irodalmi rársaság kérdésében a debreczeni ref. egyház álláspontját fogadták el.

A 7-es bizottság szerdán tartott ülést, tehát akkor, midőn már a prot. irod. társaság kérdését az egyházkerületi közgyűlés letárgyalta, még pedig a debreczeni ref. egyház óhajta szerint. Ajánlja tehát a bizottság, hogy minden zajos tüntetés mellőzésével, a presbyterium vagy küldöttségileg, vagy testületileg üdvözölje a püspök és főgondnok urakat.

Az egyháztanács kimondotta, hogy testületileg kíván a püspök és főgondnok uraknál tisztelkedni s szónokul felkéretik Könyves Tóth Mihály lelkész úr, ki a felhívásnak kész szívvvel

engedett. Balogh Ferencz kijelenti, hogy Könyves Tóth Mihály úrnak ezen tette nagy nyomatókat fog az ügynek adni. Könyves Tóth Kálmán ajánlatára Szűcs István úr, a debreczeni egyház főgondnoka pedig felkéretik, hogy világi részről ő intézzen beszédet az ünnepelt férfiakhoz.

* * *

Délelőtt 11 órakor a presbyterium tagjai ünnepélyes hangulatban indultak el ft. Révész Bálint püspök úr lakása felé. A nagytemplomnál esatlakozott hozzájuk a papi díszbe öltözött Könyves Tóth Mihály lelkész úr s az ő vezetése alatt vonult be a presbyterium a püspöki lakba.

Ft. püspök úr és Vályi János egyházker. főgondnok úr a püspöki laknak keletre nező nagy termében fogadták a presbyteriumot. Egyszerű, komoly, de lélekemelő tüntetés volt ez, melynek tanúja volt nt. Kiss Áron esperes úr is. A presbyterium tagjai körben fogták az ünnepeltek, kikhez Könyves Tóth Mihály úr a következő emelkedett beszédet tartotta:

„Az ev. ref. debreczeni egyház, mely országos törvényeink szerint hely. hitvallásúnak neveztetik, jelent meg itt Méltóságok színe előtt. Nekem jutott a kiváló szerenese, hogy az egyház nevében Méltóságokat üdvözöljem. Tiszteletünket jelentjük ki és hálánkat a felett, hogy Méltóságok a legközelebbi egyházkerületi közgyűlésen nemes bátorsággal és böles tapintattal vezérelték a tanácskozást, még pedig olyan irányban, hogy a debreczeni ref. egyház azon óhajta, hogy a prot. irod. társaságot a két ev. felekezet tagjai alkossák, elfogadtattott s elvileg a debreczeni ref. egyház álláspontja helyeseltetett. Magában véve ez természetesnek látszik, de ha meggondoljuk, hogy néhány évvel ezelőtt magalakult a prot. tudományos egylet, melyet azonban Révész Imre összetört s ennek porából támadt fel az újabb társaság, igazságot kell szolgáltatnunk a debreczeni egyház felfogásának, midőn nem az unitáriusokat, hanem az unitárius irányzatot kívánta kizárni hitfelekezetünk köréből.

Európának most sok baja van. A nagy francia forradalom óta különféle eszmék jöttek létre: Franciaországban a kommunizmus, Németországban a szocializmus. Ezekkel van szövetségben a prot. egylet, mely megtámadta nem pusztán a valódi protestantizmust, hanem magát a keresztyén vallást is. Németországnak legelső tudósa: Schweitzer, régebben a maga hittani munkájában az orthodoxia terén állott, legújabb munkájában azonban azt mondja, hogy a tudomány és hit egymás mellett meg nem állhatnak. A kultur-államban nem lehet vallás, ott csak a büntető törvénykönyv képezheti a vallást. A szocializmus és kommunizmus mérgétől áthatva indult meg a keresztyénség ellen a harc s a debreczeni ref. egyház kimondotta a bátor szót, melyért országszerte megtámadtatott, de hála a gondviselésnek és Méltóságok bölesességének, az egyházkerület a debreczeni egyház álláspontját fogadta el. Mi az én egyetlen fővigasztalásom? Az, hogy én mind testestül, mind lelkestül az én hűséges uramnak, megváltó Krisztusomnak tulajdona vagyok, ki engem megváltott s szent lelke által elkészített, hogy akarata szerint éljek. Ezt rombolja le az unitarizmus, mert a Krisztus személyével dőlni kell a keresztyén egyháznak is. A történet szerint e házban lakott Méliusz Péter, ki Dávid Ferenczet e helyen legyőzte s az unitárius tanoktól megmentette egyházunkat. Méltóságod elszánt bátorsága ezen méliuzsi hajlékot üdvölködővé változtatta át s áldassék érte a gondviselés, hogy Méltóságodat adta nekünk püspökül s mel-

léje oly főgondnokot adott, ki kezet nyújtott neki a küzdelemben. Még nincs vége a küzdelemnek, de segítsen meg bennünket az unitáriusok által megtagadott Szentlélek, hogy ezen harcot megharczolhassuk. Isten áldja meg Méltóságok törekvését s tartsák meg a debreczeni egyház presbytériumát továbbí jóindulatukban.“

Az éljenzéssel fogadott beszédre ft. Révész Bálint püspök úr a következőket válaszolta:

„Megvallom, hogy gyöngeségem folytán kételkedve és csüggedve néztem az egyházkerületi közgyűlés elébe. De mikor láttam, hogy harcot kell küzdeni, félretettem minden csüggedést és azt mondtam, hogy részt kell vennem a küzdelemben. Ez is mutatja, hogy megerősítette lelkemet az Isten lelke s ez tette lehetővé, hogy a küzdelemben lelki erővel megállottam. Mi nem az unitáriusok ellen harcolunk, mert mi attól a csekély töredéktől nem félünk, hanem tartunk azon irányzattól, mely kiüthetné magát és eláraszthatná egyházunkat olyan tanokkal, melyeket sohasem tett magáévá és nem is fog soha. — Köszönettel vesszük, hogy a debreczeni egyház álláspontunkat helyesli s mi ezen állásponttól tágítani nem fogunk. Nekem mind életemben, mind halálomban nyereségem a Krisztus. Sok rágalmat és gúnyt szenvedtem ezen állásomért, — gúnyoltak, midőn ellene voltam a prot. egyletnek, — gúnyoltak, midőn a felekezeti iskolákat védtem, gúnyoltak, midőn a teljhatalmú konvent ellen küzdöttem, de vígasztalt ama gondolat, hogy magokat az apostolokat is gúnyolták. Én nem keresem a világ dicsőségét, hanem mennyei Atyámét, ki engemet gyarló eszközévé választott. Különösen jó ki, hogy Méliusz egykori lakában fogadhatom a debreczeni egyház presbyteriumát. Fogadják köszönetünket — üdvözlésükért, mert őszintén bevalljuk, hogy a rágalmazás és csúfolódás közt jól esett nekünk ezen elismerés. Ha elszólítottunk, mely idő már nem lehet távol, úgy kívánunk meghalni, hogy a nagy apostollal elmondhassuk: „Ama nemes harcot megharcoltam s hitemet megtartottam!“

Vályi János főgondnok úr válasza következőleg hangzik:

„Azok után, miket ft. püspök úr mondott, nekem kevés mondanivalóm van. Mióta e térre hívatam, egy irányadóm volt, melyet folytonosan szem előtt tartottam. Ez a törvényes jogainkhoz való szigorú ragaszkodás. Én tehát ezen elvből kiindulva, az alkuvás terét nem ismerem el. Ma, midőn látjuk, hogy más hatalmasabb hitfelekezet mily szívósan ragaszkodik hitelveihez, nekünk is felette szükséges azokhoz ragaszkodnunk. Nem engedhettem tehát most sem az opportunus nézetnek, mert az opportunus tere nagyon sikamlós. Eszembe juttatja a mai idő a pápens korszakot, midőn Debreczen döntötte el felekezetünk sorsát. Éltünk] alkonyán vagyunk már azok, kik ott résztvettünk s a nagy nap előtti estén Révész Imre szobájában gyűltünk össze zártkörű értekezletre, hol kimondott a törvényekhez való szigorú ragaszkodás. Legelőször Lónyay Menyhért emelt szót, felmutatva gf. Thun sürgönyét, mely azt foglalta magában, hogy a vezetők igyekezzenek oda hatni, hogy a hitfelekezet még egyszer kére' mezzen s a kérelem bizonyára teljesíttetni fog. Ez már valóban opportunusnak mutatkozott, azonban a tudós Révészek s igénytelenségem azon állást fogadták el, hogy nem!

Nem voltunk hajlandók kérelmezni, hanem a törvény szilárd alapján állottunk s ennek eredménye az lett, hogy a kistemplomban ama történeti emlékü tény megtörtént. Nem kegyelemből értük el tehát a kivívott eredményt, hanem szí-

lárd álláspontunkkal, a törvényekhez való ragaszkodásunkkal. Remélem, hogy mint a múltban, úgy a jövő ezen ügyben is nekünk fog adni igazat, kik az opportunitás terére nem lépve, a dogmai kérdéseken rést ütni nem engedünk. Ismételve köszönetet mondok a szíves üdvözlésért!

Szűcs István egyh. főgondnok a következőket mondta:

„Vannak koronként jelszavak, melyeknek varázsa vezeti a tömeget. Ilyen jelszó ma a szabadelvűség, melynek köpenyege alatt olyan eszméket is becsempésznek, melyek onnan teljesen ki vannak zárva. Mi az evangéliumellenes haladásnak osztályosai nem lehetünk. Nem kicsinyes és nem gyermekes azon aggodalom, melyet mi ezen ügyben táplálunk. Az egyházat bármely oldalról jövő támadás ellen meg kell védelmeznünk. Mi különben is sokfelől meg vagyunk támadva s nem engedhetjük falaink közé — becsempészni az unitárius eszméket, mint a trójaik a falovat. A debreczeni egyház Méltóságoknak ezen ügyben követett eljárását sohasem fogja elfeledni. Isten éltesse Méltóságokat sokáig!”

Az ünnepeket megkérték a presbyterium tagjait, hogy küldöiknek is adják át köszönetüket s ezzel a szép ünnepély déli 12 órakor véget ért.

Néhány szó a „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság” megalakulása után.*)

A min a prot. szellem, erejének összességével oly lelkesülten dolgozott — megvalósult; az íge testté lett: a „Magyar Prot. Irodalmi Társaság” megalakult.

A nagy reformátorok szelleme szállotta meg hazánk irányadó protestánsainak szívét; küzdelmes századok s a bizonytalan jövő útjelzőkké lettek; és az út, mely felé mutattak, — mindenek felösmerték, — nem lehet más, mint az egyesülés útja. „Viribus unitis”: lőn az irányelv; de ezen elv megvalósítása vajjon követelt-e oly áldozatot, melyre a nagy reformátorok nem is gondoltak? Luther és Kálvin gyermekei nem arról tesznek-e bizonyosságot amaz áldozat meghozatala által, hogy míg a testvériesülés vágya szent örökség gyanánt reájok szállott; addig a hittudat és hitszilárdság: ama nagy szellemek századokra ható sугarai — már — már halványulnak, elmosódnak s félő, hogy ki is alusznak?

Ki merem mondani: én nem várok ily alakban az egyesüléstől az áldozat nagyságának megfelelő eredményt s fájdalom, hogy nem osztakozhatom azoknak örömeiben, kik a felvilágosodás czége alatt diadalt ülve, ha tetszik, most már mondhatják: „Luther és Kálvin szelleme nem kísért többé.”

Felesleges volna annak mutogatásába bocsátkoznom, hogy az unitarismus mint tan s mint theologiai irányzat, mennyire ellentétes a protestáns tan és theologiai irányzattal s akarom hinni, hogy számot vetettek magokkal a békülékeny s áldozathozatalra kész szellemek; mennyire képesek ama két irányt úgy egyeztetni a megfutandó pályán, hogy a hívők hittudata meg ne botránkozzék s más oldalról saját lelkiismeretök nyugton lehessen! Midőn azonban hajlandó vagyok e körültekintést föltételezni ama tiszteletreméltó férfiaknál, aggodalmam támad, hogy a közrebecsátandó népies vallásos íratok a békesség szellemének censurája alól kerülvén ki, úgy egyik, mint másik egyház híveinek hittudatát nem emelni, nem to-

vább vinni, hanem sokkal inkább színteleníteni fogják s hitszilárdság helyett ingadozást, — ám legyek rossz próféta, — talán hitetlenséget szülnek.

Az egyesülés főczélja: a hívők hittudatának emelése tehát veszélynek van kitéve — talán áldozatul odadobva! és miért? Csupán azért, hogy örvendezhessünk a protestáns kaplagnak, mely alá oly sokan elférnek.

Az unitarismus supranaturalis elemeknek rationalistikus gondolkodásmóddal való egybeköttetése. A protestantismus azt hiszem, nem ez. Azt mondja Martensen: was die Reformation valte, war weder ausschliittlich das Objective, nach das Subjective; es war die freie Einigung des Objectiven und Subjectiven des Inhalts des Glaubens und der Innerlichkeit des Glaubens, göttlicher Offenbarung und religiösen Solbstbemusstseins. Diese freie Einheit des Objectiven und Subjectiven behauptet die evangelische Kirche durch ihr sogenanntes formales und materiales Princip, welche beide Seiten, die objective und die subjective Seite desselben Prinzips ausdrücken. Unter dem formalen Princip versteht man die heilige Schrift, unter dem materialen die Rechtfertigung aus dem Glauben.

Vajjon a szentírás principiuma-e és pedig protestáns szellemben principiuma-e az unitarismusnak? Theologusaink nem törődnek vele? ki törődjek? Hoztak-e így a magok részéről áldozatot? nem! . . . És mégis félő, hogy nagy áldozatot hoztak!

A vélemények egyeztetését szívökből óhajtották a reformátorok: még a szigorú Kálvin is így nyilatkozott Cranmernek: „Az Ur fentartá az egyházat világ kezdete óta és fentartandja ennek egységét továbbra is csodás úton-módon, daczára az emberek minden viszátkodásainak. Nekünk is kellene azonban természetesen erre nevezve valamit tenni és épenazért kész volnék önt nemes és hasznos tervében minden lehető módon támogatni.” De ez a Kálvin, ha az igazság védelméről volt szó, így nyilatkozott: „Egy eb is megszólal, ha valaki Urát megtámadja; hát én gyáván hallgassak-e, midőn az Isten igazsága megtámadtatott?”

Luther szavai emlékezetben élnek még ma is: „Ihr hab't einen anderen Geist, denn wir!” pedig Zwingli nem a supranaturalistikus rationalismus szóvivője volt.

Felekezeti jellegünket az unitáriusokért — még az opportunitás sem diktálja, hogy félretegyük. Különbben is opportunitásról kevéssé lehet szó, mert a lelkiismeret nem alkuszik s nem alszik.

En ha fölteszem a kérdést: mi lesz most?! más feleletet nem találok: minthogy a „Magyar Protestáns Irodalmi Társaság”, illetőleg mindnyájunkon, leggyökeresebben az unitáriusok segíthetnek, hogy mi módon, azt ők találják ki.

— s — e.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület tavaszi közgyűlése.

1888. április 30. — május 4.

(Vége.)

A tanügyre vonatkozó egyházkerületi tárgyalásokból a következőket emeljük ki. A h.-m.-vásárhelyi, h.-büszörményi, kisujszállási, m.-túri és szatmári gymnasiumok előjáróságai az iránt intéztek kérvényt az egyházkerülethez, hogy azon évi

*) Tárgyhalmaz miatt későt. Szerk.

8000 frtnyi összeg, mely az államsegélyből 1877 óta a főiskola szükségleteinek fedezésére fordítatik, a következő 10 év alatt osztassék meg az egyházkerületben levő vidéki gymnasiumok között. Püspök úr felhívása folytán az egyházkerületi levéltárnok ez ügyben véleményes jelentést terjesztett be, melyben ki van mutatva, hogy az államsegély szegény egyházak, lelkészek és vallástanítók segélyezésén kívül csakis lelkészképző intézetek segélyezésére fordítható, — valamint az is, hogy a főiskola részére járó harmada felől az államsegélynek az egyházkerület — az egyházmegyék meghallgatása után — úgy intézkedett, hogy azt mindaddig folyóvá tette, míg a főiskola építkezési tartozása végleg le nem törlesztetik, ez a tartozás pedig ez időszert mintegy százezer forint. — Az e tárgy körül keletkezett élénk vita azzal végződött, hogy a kérvény kiadatott véleményezés végett a főiskolai gazdasági tanácsnak, oly útasítással, hogy az egyházkerület rendelkezése alatt levő forrásokat vizsgálja meg, vajjon a vidéki gymnasiumok segélyezését nem lehetne-e azok valamelyikéből eszközölni.

A vallás- és közoktatási m. kir. miniszternek azon felhívására, mely szerint eltávolítandó volna a középiskolákban ugyanazon osztály másodszori megismétlése, a közgyűlés kimondotta, hogy miután az egyházkerület által még 1884-ben életbeléptetett rendtartás szerint: „ugyanazon osztálynak kétszeri ismétlése meg nem engedtetik“, újabb intézkedés szüksége nem forog fenn. Ugyanazon miniszter útasítatni kéri 1887. decz. 16-ról keltezett intézvényében a középtanodákat, hogy azon értekezletekről, melyeket a miniszteri megbízottak az általuk meglátogatott intézetek tanáraival tartanak, jegyzőkönyv vétessek föl, melyet aztán a miniszteri megbízott maga is aláírand. Az egyházkerületi közgyűlés, a véleményadásra fölhevott főiskolai gymn. tanárkar javaslata alapján kimondja, hogy a miniszter felhívását teljesíthetőnek nem találja.

Tüdös János gymnasiumi igazgató jelentése felolvastatván: közgyűlés elismeréssel és köszönettel vette tudomásul a gymnasiumi tanárkar azon tagjainak áldozatkészségét, kik kötelezettségükön felüli tanórák vállalása által lehetővé tették, hogy a folyó tanévben a VIII-ik osztály melletti párhuzamos szakasz fenntartása a főiskolai pénztárnak minden megterhelése nélkül lehetővé vált.

Dr. Farkas Antal főjegyző indítványára a közgyűlés egy küldöttséget bízott meg, hogy készítsen javaslatot a főiskolai igazgatótanács felállítására nézve s munkálatát a következő gyűlésre adja be. A közgyűlés felhívta a debreczeni egyháztanácsot, hogy ama küldöttségbe válasszon a maga részéről 4 tagot. Dr. Halász Sándor volt gymnasiumi h. tanár eltávozásá és helyettesítése tudomásul vétetett.

A debreczeni főgymnasium jövő évi berendezésére vonatkozó tanárkari javaslat és az V. és VII-ik oszt. mellett szervezendő párhuzamos szakaszok tárgyában kiadott miniszteri leirat, — véleményezés végett, — kiadatik az egyházkerületi tanügyi bizottságnak, jelentése a következő egyházkerületi közgyűlésre bevértatván.

A tanárkarok által az 5-ik theologiai és 4-ik tanítóképzési tanszéken működő tanárok fizetésének a többiekével egyenlősítése ügyében beadott kérvény, — véleményezés végett, — kiadatott a főiskolai gazdasági tanácsnak. A könyvtári bizottság javaslatára az egyházkerület elrendelte, hogy a könyvtár alatt levő egy, vagy két első emeleti teremben a nyilvános olvasó terem a jövő év elejére berendeztessek s az e tekintetben

szükséges intézkedések megtételével a főiskolai gazdasági tanácsot bízta meg.

A főiskolai tanárkarnak azon jelentése, hogy a muzeum rendezése megkezdődött és hogy a Szőnyi-féle ásvány-gyűjtemény katalógusa immár kész, tudomásul vétetett. Helyben hagyólag véteteit tudomásul a főiskolai gazdasági tanácsnak azon intézkedése, mely szerint a főiskolai muzeum részére egy szép rovargyűjteményt szerzett meg 400 frtért.

Örömmel értesült az egyházkerület az újabban bejelentett adományokról és hagyományokról. Ezek közül legjelentékenyebb a nh. Miklóssy Mózesné 2000 frtos ösztöndíj-alapítványa és a Miklóssy Mózes 25,000 frtos alapítványa, melynek rendeltetése ma még ismeretlen. Ez utóbbiért küldöttség által fejeztette ki köszönetét az egyházkerület az illető nemes lelkű alapító iránt. — A Szeremley-féle zálog ügyben a főiskolai gazdasági tanács ujjal felhívott, hogy méltányos egyesség útján kísértse meg az ügy lebonyolítását.

A főiskolai tápintézet szervezetére vonatkozó javaslat csekély módosítással elfogadtatván, annak a ránk jövő 1888%-iki iskolai évben leendő ideiglenes életbeléptetése elrendeltetett s a tápintézei bizottság elnöki tisztének betöltésével az egyházkerületi elnökség bízott meg, valamint az intézmény életbe léptetése végett szükséges intézkedések megtételével is. Végül a lelképászorok és az egyházközségek figyelme azon kéréssel bízott fel az átalakított tápintézetre, hogy annak áldásos hatását a maguk körében gyűjtendő kegyes adományokkal elősegíteni és biztosítani szíveskedjenek.

Levél a szerkesztőhöz.

T. Szerkesztő Ur!

Mikor becses lapja utolsó előtti számában a szatmári egyházmegye tavaszi gyűlésének lefolyásáról írt tudósítást olvastam, nem lepott meg az a hang, mely benne végig vonul, sem az a tárgyilagosság és igazsághány, melylyel ott találkoztam; úgy tetszik, mintha mindezekkel már ismerős volnék, de szinte lehetetlen mellőznöm, — kérem, méltóztassék megengedni, — hogy azokból némelyeket helyre, — illetőleg átigazítsak, — különösen azok közül, melyek rám vonatkoznak.

1. Csekéről mondja: „lelkész és egyházközség közötti surlódás, melynek levét még az istenadta légátusnak is meg kell innia.“

A valósággal ezen állítása nem egyezik meg. Szíveskedjék utána nézni tudósító Ur az eredeti esperesi jelentésnek, abból nem azt olvassa ki, ha érdektelen szemüvegen tekint a tárgyat; mert ott az volt mondva: „a lelkész és tanítót vádló egyének némelyike, — kik közül én Mándi Sándor jegyzőt és Varjú Bertalan volt főbíró az egyházlátogatóságnak névleg is bejelenttem, — semmi egyházi közmunkát nem teljesít, nemcsak, hanem 1887 pünkösztre le is mondtak a patensről, — de nem hogy a legátus itta volna meg a levét, sőt ellenkezőleg az addigi 22—24 frtos innepből, csak magában a csekei egyházban 27—28 frt, — tehát több, mint addig, — gyűlt be, nem számítva az Istvádi, majd Badalóból adott 10—12 frt tiszteltdíjat, mely, hogy az előbbi időkben így nem volt, oka azon néhány zavargó egyén, kik az egyházat azon községekkel társulni nem engedték volt; így az ő visszavonásuk az istenadta legátusoknak hasznukra és semmiesetre sem kárukra volt. Még a karácsoni követnek is gyűlt annyi pénze, — csak Cse-

kében, — mint az az előtteknek 1884-től 25—26 frt körül, melyekről Selyebi Géza, Dávid Sándor és Badalai János urak, mint volt követek, bizonyoságot tehetnek. Hogy 234 önálló egyháztag közül 14—22 egyén egyházközséget képezzen, azt csak — bizonyára tévedésből, szándékosságot nem tételezek fel, — tudósító állítja. E tárgynál tudósításának többi része, mely általam nem czáfoltatik, lényegében a valósággal megegyezik.

2. A lelkészi szolgálatot Csekében engedély nélkül végző Kallós Péterrel szemközt elfoglalt álláspontomat illetőleg szíveskedett kihagyni tudósításából, hogy a kérvény felolvasása után azonnal felszólaltam, kijelentvén, hogy ez nem tartozik ide s ne méltóztassanak tárgyalni, nem közigazgatási, fegyelmi ügy lévén, papnak paptársával szemközt elkövetett törvénysértése. Hogy ezen dolognak mi előzményei vannak, azt nem óhajtom a nagyközönség elé terjeszteni.

De hogy Csekében, mintegy csak az ért is, némi bosszúállásnak magyarázható érzület által vezetve engedély nélkül szolgálni, a pastoralis prudentia megengedi-e ezt a józan, nem elfogult közvélemény bizonyára könnyen el tudná dönteni. Szép legalább, hogy annyit előre megenged, „ha a törvény ridog §-ai szerint ítélet alá esnek“ és nem említi, hogy elnökesperes által e tárgy le is vétetett napirendről. Szíveskedjék tudósító úr utána nézni, mi az a subplantatio, mit tesz papnak paptársa mellett egy egyházban korteskedni, hát még ellene lépéseket tenni? s méltóztassék fölvetni a kérdést, megengedi-e ilyeneket a pastoralis prudentia, a papnak paptársa iránt tartozó, törvényszerinti szeretete? Kérem tudósító urat, szíveskedjék jövőre tárgyilagosabb lenni és csak igazságot mondani, mert lássa, egy papnak első és főelve: „csak az igazságot annak királyáért a Krisztusért.“ Általában egy lelkiösmeretes tudósítónak egyetlen terhelő vagy könnyítő adatot sem szabad elhallgatni s különösen pedig a személyeskedéstől, — mint illetlen dologtól, — kellene tartózkodnia. Különben a béke, a tárgyilagosság és igazság lelke velünk!

Debreczen, 1888. május 3.

Ács Lajos,
csekei ev. ref. lelkész.

Irodalom.

A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig.

Irta: Ballagi Géza. Budapest.

(Folytatás.)

„Az előleges censura, mint törvényes intézmény, a szatmár-németii zsinat által honosított meg a református egyház kebelében. 1644. körül Szilvás-Ujfalusi Imre és többen az egyház elfogadott kormányzati rendszere ellen kezdtek izgatni; könyveket írtak, melyekben a püspöki igazgatást keményen megtámadták s a presbyteri rendszer behozatalát sürgették. Ezek az izgatások adtak okot az 1646-ban tartott szatmár-németii zsinat 25-dik kánonjára, mely szerint senkinek sem szabad valamely könyvet az egyháztól kiválasztott tudósok megvizsgálása és helybenhagyása nélkül kinyomatni, ezen kánon áthágója az illető könyv elkobzásával és még súlyosabb büntetéssel is fenyegetve. Ez a rendelet aztán a későbbi egyházi zsinatok és kerületi gyűlések által ismételtetett stb.

„Egész határozottsággal állíthatjuk azonban, hogy a zsinatok ebbeli végzése soha sem hajtottak végre rendszeresen

és következetesen, a mit leginkább bizonyít egyfelől az a tény, hogy nincs oly református szertartási könyv (agenda), mely censori approbatióval volna ellátva, sőt a magyar prot. egyháznak hivatalosan helybenhagyott bibliafordítása sincs. Már pedig az kétségtelen, hogy ha a censura következetesen gyakoroltatik, ép ama művek nem kerültk volna ki a censura figyelmét, melyek a „Helvetica Confessio“ által több helyen hangsúlyozott „tantisztaság“ megőrzése szempontjából a legszigorúbb censurát igényelték stb. stb.

„A szatmár-németii zsinat az egyházi előleges censurára nézve csak általánosságban határozott. A kérdéses kánon végrehajtásának szabályai részletesebben a gyakorlat által állapították meg.

„Minden superintendentia önállólag gyakorolta a censurát, olyformán, hogy a censori tiszttel eleintén a seniorok, illetőleg superintendentek, később pedig az egyházkerület által a papság köréből választott egyházkerületi könyvvizsgálók bízták meg. Az író, mielőtt könyvét a nyomdába adta volna, benyújtotta azt az egyházkerülethez. Az egyházkerület aztán sohasem egy, hanem két vagy három censornak adta át megbírálás végett s a mennyiben a bírálók úgy találták, hogy az illető munka tartalma sem az ország törvényeivel, sem a vallás alapigazságaival nem ellenkezik, a nyomtatási engedély megadását az egyházkerületnek ajánlották, az pedig ebben az esetben az engedélyt rendszerint meg is adta“ stb.

A leggyakrabban alkalmazott büntetésnek gyanánt Ballagi a reversalis-adást, a deprecatiót (megkövetés) és a könyv elkobzását említi fel, mindezekről részletesebben szólván.

Az egyházi censurának legfőbb haszna a reformátusokra nézve abban állott, hogy saját körükben a pártütők száma megfogyott s a nyugtalan elmék újításainak megakadályozásával az egyház belső békéje valamennyire megóvatott. A polemikus írók magasga lángoló szenvedélye kizárólag az ellentáborra irányoztatott.

A fékevesztett polemiának érdekes példája gyanánt említi fel Ballagi a XVII. század második feléből azt, a mely Sámbar Mátyás jezsuita és Matkó István ref. prédikátor között folyt le s melynek párját nem nálunk, de a világ-irodalomban is aligha lelhetjük.

Baczoni Lajos.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

Vizsgálatok a debreczeni ev. ref. főgymnasiumban. A VIII-ik osztály közvizsgálata május 17-én, ez osztálybeli magántanulók vizsgálata május 18-án. Érettségi írásbeli vizsgálat május 23—27-én. A VII—I. osztály évváró közvizsgálata: a) mellék tantárgyakról június 17., b) rendes tantárgyakból az oratoriumban: június 18-án a VII. osztály, 19-én az V. o., 20-án a III. o., 21-én az I. o., a VIII-ik osztály tantermében: június 18-án a VI. o., 19-én a IV. o., 20-án a II. o. Magánvizsgálatok a VII—I. osztálybelieknek jun. 22-én egész nap és jun. 23-án délelőtt. Érettségi szóbeli vizsgálat jun. 24-től fogva tartatik. A gymn. igazgatóság.

Gymnasiumok látogatása. Kiss Áron szatmári esperes, mint egyházkerületünk középiskolai felügyelő tanácsának elnöke, folyó májushó 4—9. napjain meglátogatta a debreczeni, h.-böszörményi és h.-nánási gymnasiumokat. Értesülésünk szerint a tapasztaltakkal teljesen meg volt elégedve.

Az egyházkerületi könyvkiadó vállalat állása 1887. december 22-én a következő volt: összes bevétel 15,529 frt 95 kr, a kiadás pedig tett 16,042 frt 85 krt. E szerint a hiány, mi az elemi iskolai kézikönyvek pénztárából előlegeztetett, 512 frt 90 kr. A kimutatott hiányt leszámítva a raktárkészlet 12,780 frt és 10 kr értékéből, — miből a bizományost illető árendemény már le van vonva, — a mondott időben a könyvkiadó vállalat tiszta vagyona tett 12,267 frt 20 krt. E szép eredményért az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottságot illeti az elismerés, mely bizottság elnöke ez idő szerint Szabó János békésbányai esperes.

Sárospataki ref. főiskola. A mint az igazgatóságnak egy kezünkönél lévő jelentéséből értesülünk, a sárospataki ev. ref. főiskolában az 1887—88. isk. évet befejező vizsgálatok június 28-án végződnek. Az írásbeli érettségi vizsgálat május 7., 8., 9., 11. és 12. napjain, a szóbeli pedig június 21., 22. és 23. napján megy végbe. Az akadémián a colloquiumok a vallás- és egyháztudományi, valamint a bölcészeti szakban május 27-től június 30-ig; a jog- és államtudományi szakban pedig június 15—30-ig tartanak. Az ünnepélyes évváró istentisztelet, igazgatói jelentés, ak. pályázatok eredményének előterjesztése június 24-én történik. Ugyanazon napon leend az ifj. torna-egylet díszgyakorlata, zászlószenteléssel egybekötve. Ugy a vizsgákra, mint az ünnepélyekre a szülők és tanügyi barátok meghívotnak.

Meltó elismerés. Dr. Ballagi Géza, a sárospataki ev. ref. főiskolai jogakadémia jeles tanára, a magyarországi politikai irodalom történetét tárgyzó s lapunkban épen ismertetés alatt lévő nagybecsű munkája alapján a napokban lefolyt akad. tagválasztások alkalmával a magyar tud. akadémia levelező tagjává lön megválasztva. Szívesen üdvözöljük őt ez alkalomból, annyival is inkább, mert nagy örömünkre szolgál, ha tudományos irodalmi érdemeknek legilletékesebb és nyilvános elismerése a mi soraink közül emel ki egyeseket, a kik ezt valóban meg is érdemlik. Tanférjaink dicsőségében egyuttal a mi tanügyünk és egyházunk is osztozik.

Uj könyvek. Megjelent és szerkesztőségünkhöz beküldött: a) „Keresztény Hittan és Erkölestan prot. középiskolák VIII. osztálya és tanítóképző intézetek utolsó évfolyama számára. Irta Bancsó Antal soproni theol. tanár. Ara 75 kr. Sopron. 1888. ny. Litfass Károlynál.“ Ismertetését lehetőleg rövid idő alatt adni fogjuk. b) „Az apáczai tévelygés. Válasz a „Székely kitelepítés“ című röpiratra. Irta Moór Gyula, a brassói ág. h. ev. magyar egyházmegye főesperese. Brassó. 1888. Alexi.“ Szerző Mihályi Károly, felfüggesztett apáczai ág. h. ev. lelkésznek fent említett röpirata és viselkedése ellen foglal állást s az egyházi hatóság eljárását Mihályival szemben igazolja, a ki az alig megalakult új magyar ág. hit. ev. esperesség körében, a mely 11 községet s mintegy 30,000 erdélyi csángó-magyart foglal magában, sértett egyéni hiuságból zavarokat idézett elő, sőt egyházát a szász kötelékbe visszaterelni igyekezett. Mindenesetre sajnós dolog, ha az annyi küzdelem után keresztülvitt elszakadás a szász egyházkerülettől még

akkor is, midőn már ténynyé vált, pusztá hiuságból épen magyar részről támadatik meg s oly egyén által történik kísérlet az újonan szövődő reményteljes kötelékek lazítására, a ki hazafiasságával dicselkedni szeret. Tapintat, mérséklet és hazafiság vezesse minden oldalról az intézőket. Ezt kívánjuk a fontos ügy érdekében.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

Pályázat két tanári állomásra.

A hód-mező-vásárhelyi ev. reform. főgymnasiumban két tanszékre pályázat hirdettetik.

1. Az egyik tanszék szaktárgya a latin és magyar nyelv, ez idő szerint az I. és II. osztályokban, hetenként 22 órán.

2. A másik tanszék szaktárgya a természetrajz és földrajz és ez idő szerint mellék tárgyakul egy osztályban a német nyelv, hetenként 22 órán.

Megjegyeztetik, hogy a megválasztott tanár úgy az egyik, mint a másik tanszékénél jövőben a fent kitett óraszám mellett a megjelölt főtárgyakon kívül esetleg más rokon tantárgyaknak és szükség szerint más osztályokban való tanítására is kötelezhető.

Ha az állomások egyenesen rendes tanárokkal töltenek be: évi fizetés: 900 frt; lakáspénz: 300 frt és 40 frtos ötödéves pótlék, de ez utóbbi 200 frtnál följebb nem emelkedhetik. Ha az állomások egyelőre, — és ez esetben egy próbaévre, — helyettes tanárokkal, vagy tanárral töltenek be: a fizetés: 800 frt.

A megválasztott rendes tanár úgy a tisztántúli ev. reform. középiskolai tanárok gyám- és nyugdíj, — mint a helybeli ev. ref. egyház tisztviselői gyámintézetének jogos és kötelezett tagja.

Pályázhatnak ev. reform. vallású okleveles tanárok. A pályázók pályázati kérvényeket, — a melyben születésük éve és helye, nős vagy nőtlen, nemkülönböztetve egészségi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyuk, végzett tanulmányaik és képesítésük, nyelvismereteik és eddigi szolgálatuk okiratokkal igazolandók, — hozzám czímezve a f. évi június 10-ig bezárólag küldjék be.

A megválasztottak állomásukat szept. 1-ig tartoznak elfoglalni.

Mód-Mező-Vásárhelyen, 1888. május 7.

Miklovicz Balint,
a presbyterium lelkész-elnöke.